

Briselē, 1.6.2023.
SWD(2023) 168 final

KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS
IETEKMES NOVĒRTĒJUMA KOPSAVILKUMA ZIŅOJUMS

[...]

Pavaddokuments dokumentiem

KOMISIJAS PAZIŅOJUMS

Projekta satura apstiprināšana Komisijas paziņojumam- Pamatnostādnes par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta piemērojamību horizontālās sadarbības nolīgumiem

KOMISIJAS REGULA (ES) .../... (XXX) par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta 3. punkta piemērošanu dažām pētniecības un izstrādes nolīgumu kategorijām

KOMISIJAS REGULA (ES) .../... (XXX) par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta 3. punkta piemērošanu dažām specializācijas nolīgumu kategorijām

{C(2023) 3448 final} - {SEC(2023) 212 final} - {SWD(2023) 167 final}

Kopsavilkums

Ietekmes novērtējums, kas pievienots pārskatītajām horizontālo nolīgumu grupu atbrīvojuma regulām ("HNGAR") un pārskatītajām pamatnostādnēm par horizontālās sadarbības nolīgumiem ("horizontālās pamatnostādnes")

A. Rīcības nepieciešamība

Kāda ir problēmas būtība un kāpēc problēma ir nozīmīga ES mērogā?

Izvērtējumā apstiprinājās, ka HNGAR un horizontālās pamatnostādnes ir noderīgi instrumenti, kas ievērojami atvieglo horizontālo nolīgumu pašnovērtēšanu saskaņā ar ES konkurences tiesībām. Tomēr izvērtējumā tika apzinātas arī dažas jomas, kurās noteikumi nedarbojas labi vai tik labi, cik vajadzētu. Tāpēc pēc ierosināto izmaiņu ietekmes novērtējuma tika uzskatīts par lietderīgu pārskatīt HNGAR un horizontālās pamatnostādnes. Tika konstatētas divas galvenās problēmas.

Pirmkārt, izvērtējums parādīja, ka **maziem un vidējiem uzņēmumiem ("MVU") ir grūti pašiem novērtēt savu pētniecības un izstrādes un specializācijas nolīgumu atbilstību Līguma 101. pantam, izmantojot HNGAR.** Sadarbība pētniecības un izstrādes un specializācijas jomā mazajiem un vidējiem uzņēmumiem ir svarīga, jo, sadarbojoties ar citiem MVU vai lielākiem uzņēmumiem, tie var piekļūt resursiem, finansējumam un zināšanām. Nenoteiktība attiecībā uz iespējamās pētniecības un izstrādes vai specializācijas sadarbības atbilstību noteikumiem var novest pie sadarbības neizveidošanās, tādējādi neizmantojot iespējas un kavējot inovāciju. MVU norādīja, ka tiem ir īpašas grūtības piemērot HNGAR definīcijas, definēt konkrētos tirgus un aprēķināt tirgus daļas, kā arī interpretēt atbrīvojuma nosacījumus Regulā par Līguma 101. panta 3. punkta piemērošanu dažām pētniecības un izstrādes nolīgumu kategorijām ("pētniecības un izstrādes nolīgumu grupu atbrīvojuma regula"). Tāpēc MVU, vērtējot sadarbības atbilstību konkurences tiesībām, bieži vien ir atkarīgi no dārga ārējā atbalsta pieejamības.

Otrkārt, pastāv bažas, ka dažos gadījumos, kad uzņēmumi slēdz pētniecības un izstrādes nolīgumus, attiecībā uz kuriem nav iespējams aprēķināt tirgus daļas, **var būt nepietiekami aizsargāta inovācijas konkurence.** Pētniecības un izstrādes nolīgumu grupu atbrīvojuma regulā paredzētais atbrīvojums attiecas uz pētniecības un izstrādes nolīgumiem, kuros nolīguma pušu tirgus daļas kopā nepārsniedz 25 % tādu produktu vai tehnoloģiju tirgū, kas tiks uzlaboti, aizstāti vai aizvietoti ar kopīgā pētniecības un izstrādes nolīguma rezultātā radītajiem produktiem vai tehnoloģijām. Tomēr uzņēmumi var slēgt **pētniecības un izstrādes nolīgumus arī nolūkā izstrādāt tādus produktus vai tehnoloģijas, kuri neuzlabos vai neaizvietos esošus produktus vai tehnoloģijas, bet gan radīs pavisam jaunu tirgu.** Šādus pētniecības un izstrādes nolīgumus pētniecības un izstrādes nolīgumu grupu atbrīvojuma regulā pašlaik uzskata par nolīgumiem starp nekonkurējošām pusēm, un tāpēc grupu atbrīvojumu uz tiem var attiecināt bez jebkādiem nosacījumiem attiecībā uz konkurences dinamiku pētniecības un izstrādes līmenī. Tomēr pastāv konkurence starp uzņēmumiem pētniecības un izstrādes posmā, lai uzvarētu sacensībā par produktu un tehnoloģiju laišanu tirgū. Tādēļ īpašos gadījumos pētniecības un izstrādes nolīgumi, kas attiecas uz tādu produktu vai tehnoloģiju izstrādi, kuri radīs pavisam jaunu tirgu, varētu ierobežot inovācijas konkurenci un neatbilst Līguma 101. panta 3. punkta nosacījumiem.

Kas būtu jāpanāk?

Iniciatīvas vispārējais mērķis ir atvieglot uzņēmumu sadarbību ekonomiski vēlamā veidā, neradot nelabvēlīgu ietekmi no konkurences politikas viedokļa. Vienlaikus iniciatīvas mērķis ir arī vienkāršot administratīvo uzraudzību, ko veic Komisija, valstu konkurences iestādes un valstu tiesas.

ES līmeņa rīcības pievienotā vērtība (subsidiaritāte)

Saskaņā ar Līguma 3. pantu Eiropas Savienībai ir ekskluzīva kompetence izveidot iekšējā tirgus darbībai nepieciešamos konkurences noteikumus. HNGAR sniedz atbrīvojumu no ES konkurences tiesībām, kuru var piešķirt tikai ES līmenī. Attiecībā uz HNGAR pārskatīšanas nepieciešamību un to pārskatīšanas pievienoto vērtību salīdzinājumā ar ļaušanu šīm regulām zaudēt spēku izvērtējums liecina, ka horizontālo nolīgumu grupu atbrīvojuma regulas vienkāršo pašnovērtējumu un palielina juridisko noteiktību uzņēmumiem, kas slēdz pētniecības un izstrādes un specializācijas nolīgumus, kā arī valstu konkurences iestādēm un tiesām nodrošina vienotu Līguma 101. panta piemērošanas regulējumu šādu veidu nolīgumiem.

B. Risinājumi

Kādi ir risinājumu varianti izvīzīto mērķu sasniegšanai? Vai ir kāds vēlāmākais variants?

Pamatscenārijs katrai no divām ietekmes novērtējumā aplūkotajām jomām ir saglabāt noteikumus un norādījumus, kas paredzēti 2010. gada HNGAR un horizontālajās pamatnostādņēs (**pamatscenārijs** abām jomām).

Varianti, kā **atvieglot HNGAR piemērošanu mazajiem un vidējiem uzņēmumiem** ir šādi.

1. variants paredzētu abās HNGAR īpašu atbrīvojumu attiecībā uz MVU noslēgtiem nolīgumiem. Atbrīvojums būtu atkarīgs no konkrētiem kritērijiem, kas īpaši izstrādāti mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, lai, novērtējot to nolīgumus, nebūtu jānosaka konkrētie tirgi vai jāaprēķina tirgus daļas. Ar **2. variantu** attiecībā uz MVU noslēgtiem pētniecības un izstrādes nolīgumiem tiktu ierobežots(-i) vai atcelts(-i) pētniecības un izstrādes nolīgumu grupu atbrīvojuma regulas 3. panta 2. un 3. punktā paredzētais(-ie) piekļuves nosacījums(-i), atbilstoši kuriem, lai būtu piemērojams grupu atbrīvojums, šādu nolīgumu pusēm ir jānodrošina pilnīga piekļuve kopīgās pētniecības un izstrādes galīgajiem rezultātiem, kā arī piekļuve iepriekš pastāvējušajai zinātnībai. **3. variants** būtu paplašināt specializācijas nolīgumu grupu atbrīvojuma regulas darbības jomu, paplašinot vienpusējas specializācijas definīciju, lai iekļautu nolīgumus, kas noslēgti starp vairāk nekā diviem uzņēmumiem. Tas būtu īpaši svarīgi maziem un vidējiem uzņēmumiem, jo to lieluma un ierobežoto resursu dēļ efektīvas specializācijas panākšanai var būt nepieciešama vairāk nekā divu pušu sadarbība.

Vēlamais risinājums ir 3. variants. Šis variants tiktu apvienots ar precizējumu ieviešanu horizontālajās pamatnostādņēs. 3. variants būtu vispiemērotākais, lai sasniegtu mērķus nodrošināt efektīvu konkurences aizsardzību un pienācīgu juridisko noteiktību. Specializācijas nolīgumu grupu atbrīvojuma regulas darbības jomas paplašināšana saskaņā ar **3. variantu** un precizējumi arī palīdzēs vienkāršot administratīvo uzraudzību, ko veic Komisija, valstu konkurences iestādes un valstu tiesas.

Varianti attiecībā uz **potenciāli nepietiekamu inovācijas konkurences aizsardzības līmeni** ir šādi. Ar **1. variantu** tiktu ieviests jauns robežlielums tādu pētniecības un izstrādes nolīgumu atbrīvojumam, attiecībā uz kuriem nolīguma noslēgšanas laikā nav iespējams aprēķināt tirgus daļas. Šis robežlielums būtu saistīts ar konkurences dinamiku pētniecības un izstrādes līmenī, t. i., atlikušās konkurences līmeni pētniecības un izstrādes līmenī. Ar **2. variantu** tiktu saglabāts atbrīvojums pētniecības un izstrādes nolīgumiem, attiecībā uz kuriem nolīguma noslēgšanas brīdī nav iespējams aprēķināt tirgus daļas, ja ir izpildīti pārējie pētniecības un izstrādes nolīgumu grupu atbrīvojuma regulas nosacījumi (piemēram, nosacījumi par piekļuvi pētniecības un izstrādes rezultātiem, stingro ierobežojumu neesību utt.), neieviešot jaunu robežlielumu. Tomēr ar 2. variantu pētniecības un izstrādes nolīgumu grupu atbrīvojuma regulā tiktu iekļauts jauns noteikums, kurā būtu atsauce uz Komisijas un

valstu konkurences iestāžu pilnvarām atsaukt atbrīvojumu gadījumos, kad atsevišķs pētniecības un izstrādes nolīgums neatbilst Līguma 101. panta 3. punkta nosacījumiem, jo īpaši tad, ja tas likvidē inovācijas konkurenci. Vēlamais risinājums ir **2. variants**. 2. variants būtu vispiemērotākais, lai sasniegtu mērķus nodrošināt efektīvu konkurences aizsardzību un juridisko noteiktību, neradot administratīvās un atbilstības nodrošināšanas izmaksas, kas būtu nesamērīgas salīdzinājumā ar konstatēto problēmu.

Dažādo ieinteresēto personu viedokļi Atbalsts konkrētiem variantiem

Saistībā ar HNGAR politikas variantiem notika dažādas apspriešanās: apspriešanās par sākotnējo ietekmes novērtējumu, atklāta sabiedriskā apspriešana, kuras pamatā bija tiešsaistes anketa, mērķorientētas anketas par konkrētiem jautājumiem, mērķorientēta apspriešanās ar valstu konkurences iestādēm, trīs ekspertu ziņojumi, seminārs par pētniecības un izstrādes un specializācijas nolīgumiem, atklāta sabiedriskā apspriešana par publicētajiem pārskatīto HNGAR projektiem un pārskatīto horizontālo pamatnostādņu projektu un seminārs par pētniecības un izstrādes nolīgumu grupu atbrīvojuma regulas pārskatīšanu. Visas ieinteresēto personu kategorijas HNGAR un horizontālo pamatnostādņu pārskatīšanu kopumā vērtē atzinīgi.

Tikai nedaudzas ieinteresētās personas pauda viedokli par variantiem, kā **atvieglot HNGAR piemērošanu maziem un vidējiem uzņēmumiem**. Eksperti, ar kuriem notika apspriešanās, iebilda pret **īpaša atbrīvojuma ieviešanu MVU noslēgtiem pētniecības un izstrādes un specializācijas nolīgumiem (1. variants)** un pret **pētniecības un izstrādes nolīgumu grupu atbrīvojuma regulas nosacījumu ierobežošanu vai atcelšanu attiecībā uz MVU noslēgtiem pētniecības un izstrādes nolīgumiem (2. variants)**. Valstu konkurences iestādes norādīja, ka tām trūkst pieredzes, lai paustu skaidru izvēli. Reakcija uz vairāk nekā divu pušu nolīgumu iekļaušanu **vienpusējas specializācijas nolīgumu definīcijā (3. variants)** tika noskaidrota, publicējot pārskatīto tekstu projektus, un ieinteresētās personas, kuras pauda viedokli, kopumā bija pozitīvi noskaņotas.

Attiecībā uz variantiem attiecībā uz **potenciāli nepietiekamu inovācijas konkurences aizsardzības līmeni** ieinteresētās personas kopumā nepārprotami deva priekšroku 2. variantam. **1. variants**, proti, jauns robežlielums, kas saistīts ar konkurences dinamiku pētniecības un izstrādes līmenī attiecībā uz pētniecības un izstrādes nolīgumiem, kuriem nav iespējams aprēķināt tirgus daļas, principā palielinātu konkurences aizsardzību, samazinot iespēju, ka šai pētniecības un izstrādes nolīgumu kategorijai varētu tikt piemērots atbrīvojums gadījumos, kad nolīgums kaitētu inovācijas konkurencei. Tomēr, kā izriet no ietekmes novērtējuma rezultātiem, tas sarežģītu pašnovērtēšanu un mazinātu juridisko noteiktību uzņēmumiem, kas plāno slēgt šīs kategorijas pētniecības un izstrādes nolīgumus. Ar **2. variantu** tiktu saglabāts pašreizējais juridiskās noteiktības līmenis attiecībā uz šo pētniecības un izstrādes nolīgumu kategoriju, vienlaikus palielinot informētību par iespēju, ka dažos scenārijos šādi nolīgumi var kaitēt konkurencei inovācijas jomā, un tādā gadījumā konkurences iestādes var atsaukt grupu atbrīvojuma piemērošanu.

C. Vēlamā varianta ietekme

Vēlamā varianta sniegtie ieguvumi

Galvenais ieguvums no vēlamā varianta attiecībā uz **HNGAR atvieglotu piemērošanu mazajiem un vidējiem uzņēmumiem** ir, ka tas palielinātu juridisko noteiktību, saglabājot tirgus daļas robežlielumus un horizontālajās pamatnostādņēs pievienojot papildu norādījumus par šo robežlielumu piemērošanu, stingrajiem ierobežojumiem un atbrīvojuma nosacījumiem. Turklāt šis variants saglabātu konkurenci tirgū.

Galvenais ieguvums no vēlamā varianta attiecībā uz **potenciāli nepietiekamu inovācijas**

<p>konkurences aizsardzības līmeni ir, ka tas palielinātu informētību par iespējamām konkurences problēmām, vienlaikus saglabājot juridisko noteiktību. Tādējādi tas neradītu administratīvās un atbilstības nodrošināšanas izmaksas, kas būtu nesamērīgas salīdzinājumā ar konstatēto problēmu.</p>
<p>Vēlamā varianta izmaksas</p> <p>Vēlamais variants attiecībā uz MVU samazinās izmaksas, jo tas paplašinās specializācijas nolīgumu jēdzienu, iekļaujot tajā vairāk pušu, nekā paredzēts pašlaik, kā arī palielinās juridisko noteiktību, un horizontālajās pamatnostādnēs būs iekļauti precizējumi.</p> <p>Paredzams, ka vēlamais variants attiecībā uz inovācijas konkurences aizsardzību nepalielinās administratīvās vai atbilstības nodrošināšanas izmaksas uzņēmumiem.</p>
<p>Ietekme uz MVU un konkurētspēju</p> <p>Vēlamajiem variantiem attiecībā uz MVU un inovācijas konkurenci būtu tāda priekšrocība, ka uzņēmumi arī turpmāk varētu paļauties uz tiem pašiem noteikumiem un tiem nebūtu jāpielāgojas jauniem tiesību aktiem, un tie gūtu labumu no papildu juridiskās noteiktības, ko sniegtu horizontālajās pamatnostādnēs iekļautie skaidrojumi par HNGAR piemērošanu.</p> <p>Vienpusējas specializācijas jēdziena paplašināšana atzītu ekonomisko realitāti, ka dažkārt, lai gūtu pietiekamus apjomradītus ietaupījumus konkurētspējas nodrošināšanai, ir nepieciešams sadarboties vairāk nekā divām pusēm. Tam būs būtiska ietekme uz MVU, atvieglojot ienākšanu tirgū un samazinot riskus, ko tie varbūt nespēj tik veiksmīgi novērst kā lielāki uzņēmumi, ar kuriem tie konkurē. Negatīvā ietekme uz iekšējo tirgu ir ierobežota, jo kopējais tirgus daļas robežlielums, kas ir noteikts 20 % apmērā, nemainās.</p> <p>Turklāt jaunais pētniecības un izstrādes nolīgumu grupu atbrīvojuma regulas noteikums, kurā iekļauta atsauce uz Komisijas un valstu konkurences iestāžu pilnvarām atsaukt grupu atbrīvojumu, kopā ar papildu norādījumiem par scenārijiem, kuros būtu paredzama šo pilnvaru izmantošana, palielinās informētību par šīm pilnvarām un riskiem, kas saistīti ar tādu nolīgumu noslēgšanu, kuri kaitē konkurencei pētniecības un izstrādes līmenī.</p>
<p>Vai sagaidāma būtiska ietekme uz valstu budžetu un pārvaldes iestādēm?</p> <p>Kopumā iniciatīvai nav būtiskas praktiskas ietekmes uz pretmonopola noteikumu izpildes nodrošināšanu, ko veic valstu iestādes. Tas ir tāpēc, ka nav paredzēts būtiski mainīt horizontālo nolīgumu grupu atbrīvojuma regulās paredzētā novērtējuma pamatstruktūru un regulējumu (piemēram, stingro ierobežojumu un tirgus daļas robežlielumu jēdzienus). Turklāt iniciatīvai kā tādai nebūtu nekādas ietekmes uz valstu budžetiem.</p>
<p>Cita paredzama būtiska ietekme</p> <p>Paredzams, ka papildus tiešajai ietekmei uz uzņēmumiem, konkurenci un iekšējo tirgu katrs no vēlamajiem variantiem radīs arī netiešu ietekmi uz patērētājiem, kuri gūs labumu no lielākas inovācijas un izvēles, ja tiks saglabāta konkurence pētniecības un izstrādes līmenī. Turklāt tirgus daļas robežlielumi, atbrīvojuma nosacījumi un stingro ierobežojumu saraksti nodrošinās, ka pētniecības un izstrādes un specializācijas nolīgumu sniegtā efektivitāte sasniegs galapatērētājus un atsvērs iespējamo kaitējumu.</p>
<p>Samērīgums</p> <p>Vēlamais variants katrā noteikumu jomā ir samērīgs, jo tas neskar neko vairāk kā tikai to, kas ir nepieciešams, lai pielāgotu HNGAR atbrīvojuma tvērumu.</p>
<p>D. Turpmākā rīcība</p> <p>Politikas pārskatīšanas termiņš</p>

Šo iniciatīvu plānotais darbības ilgums ir 12 gadi. Komisija pastāvīgi uzraudzīs pārskatīto noteikumu darbību, izmantojot savu un valstu konkurences iestāžu izpildes panākšanas praksi, uzraugot interpretācijas jautājumus, kas tiek skatīti valstu un Savienības tiesās, un neformāli sazinoties ar ieinteresētajām personām. Komisija ne vēlāk kā 2031. gada jūnijā izvērtēs pārskatīto noteikumu darbību un sagatavos izvērtējuma ziņojumu, cita starpā pamatojoties uz šajā uzraudzībā iegūto informāciju.